

6. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти. Науково-методичний аспект. – Х., 2003. – 96 с.
7. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17 квітня 2002 року (№ 347/2002) // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
8. Ушакова Н. Новітні навчальні ресурси – передумова реалізації вимог Болонського процесу // Освіта України. – 2004. – № 91. – С. 8.

Раскрыты новейшие технологии обучения и их внедрение в преподавании исторических дисциплин для студентов всех специальностей аграрных университетов при выполнении различных форм самостоятельной работы.

Личность, образование, самостоятельная работа студентов, инновационные педагогические технологии, исторические дисциплины.

Disclosed the latest learning technologies and their implementation in the teaching of historical subjects for students of all disciplines of agricultural universities in the performance of various forms of self-study.

Personality, education, independent study students, innovative educational technology, historical subjects.

УДК 378.147

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ АГРАРНИКІВ

Д.І. Дубченко, В.А. Яковлева

Розкрито технології підготовки молодших спеціалістів у вищих аграрних навчальних закладах; професійно-пізнавальний інтерес, спрямованість особистості студента, його ціннісні орієнтації.

Педагогічна умова, педагогічний фактор, педагогічна технологія, ціннісні орієнтації, виробнича практика.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Практична підготовка майбутнього фахівця-аграрника здійснюється під впливом різних факторів та умов. У даному разі доцільним є визначення методичних значень понять «фактор», «педагогічна умова» та їх співвідношення. Аналіз наявної літератури засвідчує, що на сьогоднішній день відсутня термінологічна єдність стосовно сутності означених категорій. Умова – це обстановка, від якої щось залежить [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічних дослідженнях учені розглядають: педагогічні умови,

психолого-педагогічні умови, організаційно-педагогічні умови, дидактичні умови (об'єктивні та суб'єктивні) тощо [3; 5; 7; 13]. Як справедливо зазначає В.Манько, умова традиційно розглядається як видова по відношенню до родових понять «середовище», «обставина», «обстановка» [5]. Учені тлумачать сутність поняття «фактор» як момент, суттєву обставину в будь-якому процесі, явищі [7] або умову, рушійну силу, причину будь-якого явища [3, С. 486]. Тож нечітке визначення обох категорій спричиняє досить невизначене їх застосування в методології дослідження. Так, зустрічаються підходи, за яких під психолого-педагогічними умовами розуміють сукупність факторів [10; 14] (режимних, культури навчальної діяльності, пізнавально-психологічної діяльності, педагогічних, психологічних тощо), які забезпечують обстановку для оволодіння новими знаннями.

Мета статті виявити фактори, що впливають ефективність підготовки молодших спеціалістів аграрників.

Виклад основного матеріалу. Педагогічну умову визначаємо як обставину чи обстановку, що сприяє розвитку або гальмуванню явища, процес і може бути суб'єктивною, якщо характеризує пізнавальну діяльність студентів і враховує лише суб'єктивні особливості, і об'єктивною, незалежно від суб'єктів педагогічної взаємодії, реальнодіючою. Педагогічна умова в навчально-виховному процесі повинна бути реалізованою (її слід забезпечити). Педагогічний фактор, як доводить П.Лузан [4], перетворюється із можливості в дійсність якраз при реалізації певних педагогічних умов. В організації навчально-виховного процесу важливу роль відіграють працівники технікумів та коледжів. Їх діяльність безпосередньо пов'язана з плануванням занять, вибором форм, методів та засобів навчання, керівництвом самостійним пізнавальним процесом тих, хто навчається. У той же час сам студент бере участь у організації навчально-пізнавальної діяльності. Пізнавальна самостійність, самоорганізація та самовиховання є невід'ємними складовими системи психологічних змістів, які забезпечують ефективне оволодіння знаннями.

Зазначимо, що проблема працевлаштування молодших спеціалістів надзвичайно актуальна і потребує негайного вирішення на самому високому рівні управління освітою.

У бесідах з респондентами з'ясували, що у коледжі на пряму практичної підготовки студентів не приділяють достатньо уваги з таких причин: слабкість матеріально-технічної бази; роздрібнення (розпаювання, виокремлення самостійних суб'єктів господарювання) господарств, які традиційно були визначені як базові; складність організації роботи студентських бригад, загонів у нинішніх умовах (харчування, ремонт техніки, побутові умови, проживання тощо).

Перспектива отримання вищої освіти також впливає на оволодіння студентами майбутнім фахом: сума рангів за цим фактором – 558. Це цілком виправдано: на сучасному ринку праці вища освіта є однією з суттєвих умов працевлаштування. У практиці виховної роботи за останні десять років можна було спостерігати повне заперечення виховних впливів колективу студентської групи на особистість студента на початку 90-х років та поступове повернення колективістської концепції виховання на сучасному етапі. Хоч і останнім часом у педагогічній літературі висловлюється критичне ставлення до теорії колективу (Ю.Азаров, В.Коротов, М.Нежинський, В.Кумарін, Б.Лихачов та ін.). Ми згодні з думками М.Красовицького, М.Ярмаченка, В.Галузяка, В.Галузинського, М.Сметанського, В.Шахова про умови позитивного впливу колективу на особистість та про необхідність переосмислення колективістської концепції виховання. Педагогічні працівники технікумів, коледжів також були на «колективістському» роздоріжжі і таке положення фактора «норми, цінності, установки студентської групи» скоріше залежали від загальних підходів до використання колективу як методу виховання, ніж від його дієвості. Не менш важливим фактором впливу на ефективність практичної підготовки може бути «сім'я, родинні традиції студентів». Але викладачі технікумів, коледжів все ж віднесли його на останнє місце. Зазначимо, що сімейні умови, включаючи соціальні умови, рід занять, матеріальний рівень, освіта батьків певною мірою визначають життєвий шлях студента. Вчені наголошують, що саме в сім'ї закладаються основи ціннісно-мотиваційної сфери особистості, формується її характер [8]. На жаль, що підтверджує і наше дослідження, не завжди родина створює сприятливі умови для виховання дітей. Такий стан справ у першу чергу, пов'язаний з невмінням батьків узгоджено діяти при вирішенні проблемних виховних ситуацій, створенням сприятливої сімейної атмосфери, послідовністю в заходах та спілкуванні з дітьми.

На етапі розбудови села даються взнаки соціальні негаразди, що негативно відбиваються на положенні сім'ї. Аморальна поведінка батьків, низький культурний і освітній рівень, недостатнє матеріальне забезпечення, конфліктність у взаєминах – це лише основні з несприятливих умов для виховання.

Результати експертної оцінки викладачів викликали необхідність більш глибокого дослідження впливу цих факторів на практичну підготовку студентів. До них, в першу чергу, слід віднести такі фактори: безпосередньо пов'язані з індивідуально-психологічними властивостями особистості (інтерес, здібність, воля, професійна спрямованість тощо); організаційно-соціальні (кількість дисциплін, що одночасно вивчаються; педагогічна технологія підготовки молодших спеціалістів, побут, здоров'я); безпосередня

педагогічна взаємодія (професійна компетенція викладача, його емпатія, налаштованість на суб'єкт-суб'єктні взаємини тощо).

Іншими словами можна сказати, що на ефективність практичної підготовки студентів найбільш суттєво впливають організація навчально-виховного процесу та технологія підготовки фахівців у вищому закладі освіти. Зупинимося на цих аспектах більш докладно. Як справедливо зазначає В.Безпалько, педагогічна система включає шість основних взаємопов'язаних елементів: 1 – студенти (учні); 2 – цілі виховання (загальні і часткові); 3 – зміст виховання; 4 – процеси виховання (власне виховання і навчання); 5 – викладачі (вчителі) або ТЗН (технологічні засоби навчання); 6 – організаційні форми» [10, С. 67]. Доречно зазначити, що сучасне розуміння «педагогічної технології» відображає пошук способів максимального підвищення педагогічних результатів шляхом аналізу, відбору, конструювання і контролю цих компонентів навчального процесу та їх взаємозв'язку. За означенням ЮНЕСКО, це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань із урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [3]. Іншими словами, це проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці.

У роботах українських вчених-педагогів (А.Дьомін, І.Прокопенко, В.Євдокимов, В.Галузинський, М.Євтух, В.Луценко) відмічається, що педагогічна технологія, яка діє нині у вищих закладах освіти України, переважно зорієнтована на викладання наукових знань з одного боку і їх засвоєння з іншого. Викладач виступає в ролі контролера, інформатора, а студенту відведена роль пасивного споживача інформації і відповідача. Одночасно упродовж семестру студент вивчає 11-13 предметів, і заклопотаний не проблемою оволодіння знаннями, а тим, як «здати» іспит, отримати залік [2; 9]. У традиційному навчальному процесі діє тричленний технологічний ланцюжок: 1) подача інформації викладачем → 2) сприйняття, осмислення, конспектування, заучування інформації студентом → 3) відтворення вивченої інформації студентом для контролю і оцінювання викладачем. Ми підтримуємо думки В.І. Євдокимова про те, що традиційна педагогічна технологія навчання базується на чіткій установці: викладене на лекціях, у підручнику, відповідно до програми навчальної дисципліни, студент повинен знати і вміти відтворити. Головним ціннісним орієнтиром стає довільна пам'ять студента.

Необхідно зазначити, що педагогічна технологія структурує елементи, що можуть виступати самостійними детермінантами ефективності практичної підготовки студентів. Основним елементом будь-якої педагогічної системи є особистість студента з його

цінностями і потребами, здібностями, установками, інтересами та ідеалами. У системі «особистість» значна роль належить ціннісним орієнтаціям як важливим психологічним змістам. Кожен студент має свій набір життєвих цінностей і свою діяльність завжди будує відповідно до них. За існуючими філософськими визначеннями під ціннісними орієнтаціями розуміють найважливіші елементи внутрішньої структури особистості. Вчені зазначають: «В основі ціннісного ставлення до оточуючого світу, в основі системи цінностей та ціннісних орієнтацій особистості лежать потреби та інтереси [12, С. 351]. Цінностями особистості виступають предмети людських захоплень, бажань, факти дійсності, явища, що не залишають людину байдужою, здатні примусити її діяти певним чином. Ціннісні орієнтації виступають для особистості цілями життя і основними засобами їх досягнення й тому набувають функцій «... найважливіших регуляторів соціальної поведінки індивідів» [12, С. 352].

Проектування ціннісних орієнтацій є дуже багатозначним. Прихильники теорій «установки» розглядають їх як ідентичними до уживаних у психології понять «потреба», «інтерес», «установка». В.Мясищев, В.Водзинська вважають, що вони регулюють поведінку особистості в кожному конкретному випадку. Б.Ананьєв, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн та їх послідовники дотримуються переконань про те, що існує тісний зв'язок ціннісних орієнтацій зі спрямованістю особистості. Для дослідження практичної підготовки студентів це положення особливо важливе. Сьогодні нові підходи в підготовці фахівців для села повинні забезпечувати принципово нову роль студента в освітньому процесі. Акценти з виявлення рівня засвоєних знань, умінь та навичок переміщуються до мотиваційної сфери життя індивідуума. Кожен студент повинен чітко усвідомлювати значущість запропонованого навчального матеріалу саме для нього, для його подальшої професійної діяльності. Додамо, що відомий російський педагог В.Серіков підкреслює, що «... є тільки один спосіб реалізації особистісного підходу в навчанні – зробити навчання сферою самоствердження особистості. Особистісно стверджуюча ситуація – це те, що актуалізує сили її саморозвитку» [11, С. 51].

Отже, ми розглянули ціннісні орієнтації студента як важливий фактор практичної підготовки, як мотиваційний компонент навчально-пізнавальної діяльності. Зазначимо, що в тісному зв'язку з означеним фактором виступає операційна складова «готовності студента до діяльності (володіння необхідними знаннями, уміннями та навичками, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення) [3, С. 19]. Психолого-педагогічні дослідження переконливо доводять, що на розвиток навчально-пізнавальної діяльності студента значним чином впливає володіння ним системно-пізнавальними уміннями і навичками [1]. Крім того, якість володіння цими уміннями враховують

і пізнавальні здібності. – «... здібність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відобразити й перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати» [15, С.146].

Для засвоєння навчального змісту, оволодіння певною дозою навчального матеріалу необхідно, щоб у студента були сформовані потрібні пізнавальні уміння та навички, які по суті створюють пізнавальні можливості особистості для вивчення навчальних об'єктів. З позиції ефективного оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками нас цікавить категорія здібностей наочування – «... засвоєння тим, хто навчається, соціального досвіду, знань, умінь і навичок, вироблених людством протягом тисячоліть». [1, С. 103]. Дійсно, повсякчас ми спостерігаємо, що один студент здатний швидко оволодіти навчальним матеріалом, ґрунтовно запам'ятати інформацію, засвоїти прийоми виконання складних професійних дій, а в іншого це виходить складніше; є студенти, яким необхідно набагато більше часу для осмислення змісту навчальної інформації, вони зустрічаються з труднощами під час застосування знань на практиці. Вчені це явище пов'язують з різнорівневим розвитком таких властивостей людини: узагальненість розумової діяльності – її спрямування на абстрагування і узагальнення суттєвого в навчальному матеріалі; усвідомленість мислення – визначається співвідношенням його практичної і словесно-логічної сторони; гнучкість та стійкість розумової діяльності; самостійність мислення, прийнятність допомоги [15, С. 103].

У процесі дослідження ми зробили висновок, що означені властивості мають безпосереднє відношення до пізнавальних здібностей, які корелюють з прийнятністю до засвоєння знань і способів навчальної діяльності. До видів практичного навчання відносять навчальну практику, виробничі технологічну та економічну практики, виробничу переддипломну практику. Коротко зупинимося на можливостях різновидів практики у формуванні професійних умінь і навичок. Слід зазначити, що до навчальної практики належить: практичне навчання студентів робочих професій; навчальна практика з окремих навчальних дисциплін; практичне навчання навичок за спеціальністю (комплексна навчальна практика).

Доцільно зазначити, що залежно від характеру спеціальності навчальна практика проводиться в навчальних, навчально-виробничих майстернях, господарствах, на полігонах, у лабораторіях навчального закладу, на підприємствах.

Під час виробничої практики студенти виконують завдання, що сприяють реалізації повної дидактичної мети – підготовці висококваліфікованого фахівця. Такі практики проводяться в

господарствах і установах на робочих місцях, які оплачуються і відповідають робочим професіям, набутим студентами у процесі навчальної практики. Виконуючи робочий план практики, студенти вчаться у реальних виробничо-технологічних умовах застосовувати знання і вміння, набуті у процесі теоретичного навчання, виконання лабораторно-практичних робіт, навчальних практик. Важливу роль у підготовці фахівця відіграє виробнича переддипломна практика. Якраз цей вид практики є поєднуючою ланкою між навчально-професійною і виробничою професійною діяльністю майбутнього молодшого спеціаліста. Завдання проведення переддипломної практики: набуття студентами умінь і навичок організаторської роботи на виробництві; узагальнення і закріплення професійних умінь і навичок; ознайомлення з економікою конкретного виробництва; підбір матеріалів для виконання дипломної роботи (проекта); адаптація майбутніх фахівців до змінних умов (соціальних виробничо-технологічних) сучасного господарювання на селі; подальше формування професійної спрямованості студента, розвиток його професійної мотивації; вивчення способів організації праці на конкретному підприємстві, у господарстві; набуття досвіду роботи на окремих робочих місцях, становлення професійного динамічного стереотипу [6; С. 136-138].

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що на практичну підготовку майбутніх фахівців-аграрників впливають такі фактори: технологія підготовки молодших спеціалістів у вищих аграрних закладах освіти; професійно-пізнавальний інтерес та професійна спрямованість особистості студента, його ціннісні орієнтації; матеріально-технічна база технікуму, коледжу; сім'я, родинні традиції студентів; професійна компетентність викладачів, майстрів виробничого навчання; пізнавальні та спеціальні (технічні, економічні, агрономічні тощо) здібності студентів; групова навчальна діяльність; зміст практичної підготовки майбутнього фахівця; оцінка якості підготовки фахівців-аграрників; форми і методи практичного навчання.

Список використаних джерел:

1. Войтко.В.І. Психологічний словник. / за ред. Войтка В. І. – К.: Вища школа, 1982. – 215 с.
2. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні. / Галузинський В.М., Євтух М.Б – К.: ІНТЕЛ, 1995. – 166 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. /Гончаренко С.У –К.: Либідь, 1997. – 373 с.
4. Лузан П.Г. Активізація навчання студентів / За ред. А.І. Дьоміна. – К.: Ред. вид. відділ Наукметодцентру Агроосвіти, 1999. – 216 с.
5. Манько В.М. Теоретичні основи методики навчання механізації тваринництва./ Манько В.М. – К.: РВВ Наукметодцентру агроосвіти, 2000. – 359 с.

6. Мельничук А.С. Практическое обучение // Педагогика / Под общ. ред. А.П. Кондратюка. – К.: Вища школа, 1982. – С. 174-199.
7. . А.П. К Ожегов.// Словарь русского языка / Под ред. чл.-кор. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. – М.: Руск. яз. – 750 с.
8. Педагогіка:// Навчальний посібник / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. – Вінниця, РВВВ АТ «Віноблдрукарня», 2001. – 200 с.
9. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічна технологія. /Посібник. – Харків: Основа, 1995. – 105 с.
10. Свистун В.І. Психолого-педагогічні умови удосконалення економічної підготовки студентів вищих аграрних закладів освіти: /Дис... канд. пед. наук. 13.00.02. – К., 1999. – 287 с.
11. Сериков В.В. Образование и личность./Теория і практика проектирования педагогических систем. – М., 1999.
12. Социология: Наука об обществе. //Учебное пособие / Под ред. проф. В.П. Андрищенко, проф. Н.И. Горлача. – Харьков: Основа, 1996. – 688 с.
13. Ткачук С.І. Організаційно-педагогічні умови залучення учнів 8-11 класів до продуктивної праці в учнівських кооперативах./ Дис... канд. пед. наук 13.00.02. – К., 1998. – 174 с.
14. Федоренко І.Т. Дидактические условия оптимизации подготовки учащихся к усвоению новых знаний:// Автореф. дис... докт. пед. наук: 13.00.01 / Киевский гос. пед. ин-т. – К., 1976. – 42 с.
15. Фридман Л.Н., Кулачина Н.Ю. Психологический справочник учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 288 с.

Раскрыты технология подготовки младших специалистов в высших аграрных учебных заведениях; профессионально-познавательный интерес направленность личности студента, его ценностные ориентации.

Педагогическое условие, педагогический фактор, педагогическая технология, ценностные ориентации, производственная практика.

The article deals with technology for junior specialists in higher agricultural education, vocational and educational interest orientation of the student's personality, his value orientations;

Pedagogical conditions, pedagogical factors, educational technology, values, industrial practice.

УДК 378.147:632.3/4

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ФІТОПАТОЛОГІЯ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЗАХИСТ РОСЛИН».

***К.П. Дворак, магістрантка педагогічного факультету
В.А. Кручек, кандидат педагогічних наук, доцент***

Подано характеристику дисципліни «Сільськогосподарська фітопатологія» і основних методів навчання, що рекомендовані